

ЧАСОПИСЬ
для
руських родин.
Виходить щодня
крім днів по
неділях і святах.

БУЖОВИНА

Редакція і адміністрація в Чернівцях ул. Петровича ч. 2.
Передплата
10 ар.

З'їзд руских письменників.

Наші статті „Руска публіцистика“, „З'їзд письменників“ і „Інтерес на Русинах“, подав львівський „Руслан“ дословно і додав від себе поки-що такі замітки:

„Небавом мине як раз пятьдесят літ з того часу, як у Львові відбув ся т. зв. з'їзд руских учених. Хоч між учасниками того з'їзду вельми мало було учених, а навіть таких було мало, що можна-б було назвати їх письменниками-літератами, а все-ж таки з'їзд той лишив по собі важні наслідки для розвитку рускої мови й письменства в Галичині. Вже сам один факт, що учасники того з'їзду дійшли до свідомости саможитності й окремішности рускої мови посеред інших славянських; що признали потребу розвивати в тій мові своє питома письменство; заснувати товариство для видавання просвітних книжок для руского народу „Галицко-руську Матицю“; що для того руско-народного письменства управильнено правопис, на скільки тоді се було можливо; на останку, що всі учасники того з'їзду перенесли ся справжнім одушевленем, навіть згадкою про покійного вже тоді М. Шашкевича, і ледви що розпустившого орлині крила Т. Шевченка — вже сей один факт стає певним доказом, що з'їзд сей на свій час сповнив важну задачу і що історик руского письменства не може его обминути.

З того часу, не згадуючи про загальні збори Гал.-рус. Матиці, про збори чле-

нів товариства „Просвіти“, наук. товариства ім. Шевченка і т. п., не було з'їзду ані руских учених, ані навіть руских письменників. Потребу такого з'їзду давно у нас відчувають. Наше новочасне письменство збивало ся в своїм розвитку на вейлякі манівці, переходило вейлякі важкі проби, стрічало вейлякі перепони, нашу письменну ниву закидувано вейляким буряном і хабазем, у нас витворив ся, говорячи лікарским терміном, на організмі руского письменства „новотвір“, що вимагав би конечної операції, і не раз, не два почувано загально потребу поради ся спільно над успішним і природним способом плекания рускої народної літератури.

Тим то здавна стали у нас домагати ся такого з'їзду письменників і любителів українсько-руского письменства. Справу підносила перед семи чи шести роками „Правда“, відтак п. Ос. Маковей у „Зорі“, а недавно в 156 ч. „Буковини“ він-же (О. М.) відозвав ся знов про потребу такого з'їзду, хоч піддає там стільки сумнівів, що вся стаття обвіяна скептицизмом майже до неможливости. Се вельми характеристична, але й сумна та шкідна прикмета Русинів, що у загалу нема тої вірної віри у свої сили, нема тої залізної витривалости і консеквенції, щоби до раз витиченої мети йти сміло і неустрашимо, нема тої муравлиної вдачі, яка свого часу натхнула і одушевила до великих заборчих плянів Тамерляна. Ми або зовсім боїмо ся зробити крок вперед, бо мовляв: ану-ж не удасть ся і ми скромітуємо ся, і поступаємо, як той, що хотів навчити ся пливати, а бояв ся лізти у воду, щоби, борони Боже,

не утопити ся; або розпочавши діло, остигаємо вже в самих починах, стрічаючи трудности і перепони і або залишаємо дальшу роботу, або під напором тих трудностей і перепон збиваємо ся з простого шляху, яким би треба перебороти ся до витиченої мети і пускаємо ся на манівці і блуканину.

Як мало у нас довірія до власних сил, а як багато зайчесердія перед неудачою, на се стає певним доказом переміна товариства ім. Шевченка з „комерческого“, як називали свого часу Українці, в наукове. А все-ж таки показало ся, що були до того уселія, а де їх ще не доставало, там они виробили ся і товариство сповняє гарно свою важну і далекосяглу задачу.

П. О. М. відносить ся з великим скептицизмом, а навіть песимізмом до думки про з'їзд руских письменників найбільш задля того, позаяк „кождий письменник носить на собі якийсь штемпель політичний“, позаяк „політика зайла письменників“ так, що „волять банкрутувати морально (і матеріально), аніж зійти ся разом для наради над спільними для них інтересами.“ „Стягніть, каже п. О. М. шп. Франка, Белея і Барвіньського на нараду і слухайте, які в них є спільні письменські інтереси. Повинні бути і найшлись би, але всі они будуть дивити ся на себе крізь політичні окуляри і з наради виїде дуля.“

Не хочемо перечити сего факту, що у нас справді на все глядять, все оцінюють крізь політичні окуляри, а все-ж таки маємо на те докази, що і при тих невідрадних обставинах була можлива деяка робота позитивна не тільки для літератури,

ЛЮБОВ.

П. Кл. на спомин.

від

Автора.

По довгих літах вернув я до того міста, де мене боліть вчили розуміти старинних поетів, до міста Ч. Якийсь час я проходжував ся по улицах міста, подивляв нові гарні будинки, а потім пішов подивити ся на гімназію. Господе, як она змінила ся! Але на подвірю чути як давно, так і тепер голоси веселої молодіжи, що о 10-ій годині відпочиває від страшних мук під оком своїх тиранів. Мимоволі пригадали ся мені мої гімназійні часи, мене огорнула якась туга, аж нараз чую голос:

„Чи то справді ти, Степане?“

З тими словами приступив до мене мій колишній приятель Ралевич і сміючись влявив свої веселі очі в мене. Мене втішила та стріча з давним приятелем, але его радість вразила мене, бо я все ще не міг відірватись від моїх споминів, а єї наганяли на мене сум. Отже я подав ему руку і сказав лише:

„Я.“

„Певно знов сумуєш над світом і людьми; ти непоправний меланхолік!“ додав він з сарказмом і вложив своє рамя в мое. „Ти певно що йно приїхав, бо инакше був би-сь чей до мене загостив. Лише не звинай ся передо мною, бо я

й так ледви чи повірив би. Тепер я тебе маю і ми підемо собі на шкляночку!“

По дорозі до реставрації я старав ся приглушити мої сумні спомини і завдяки моему героїзмови мій приятель назвав мене в дверях реставрації чоловіком, „з котрим дасть ся говорити.“ Вікно, коло котрого ми сіли, виходило на город і було отворене, а холодний вітер охолоджував мое спитіле чоло... Ми говорили, як то звичайно буває, про різних знайомих. Они всі якось порозходили ся по світі, а і ті, котрі лишили ся тут, відчували ся один від другого; одним усміхнуло ся незаслужене щастє, другим так само незаслужено переслідувала лиха доля, одні змарнували ся в нужді, за иншими цілком слід загинув. Взагалі вісти Ралевича не потішили мене ні крихітки. Мої поетичні спомини о молодости затемнив він своїм банальним вичислюванем талану, який принав колишнім веселим хлопцям. Безгранична проза панувала всюда і я ще раз відчув, що моя приятелька мала рацію, коли сказала мені: „Ви не пасуете до сего світа! Відкрийте десь самітний, безлюдний остров, де би ви могли жити самі з своїм „ідеальним безглуздем.“ Наші мужичини сміють ся з вас, а жєнщини все кажуть: „Шкода его, він зрештою нічого собі!“ А коли я снитав єї о єї власну гадку: „ну Катєрино, а що ви думаєте о мені?“ она мені все отверто і щиро відповідала: „Ви чистий варият!“

Я сказав се Ралевичеві. „Та Катєрина не

дуже то й помилила ся,“ відповів він з легеньким усміхом. „Ти все був таким диваком, але я знаю пару, котра би не зле пасувала на твій самітний остров. Памятаєш ще нашого приятеля Дорка?“

„Чому-ж би ні!“ відповів я. „Він все мав о українських стєпах і наших старих гетьманах, але ані імен сих не тямив, ані українських стєпів ніколи не бачив.“

„Той-той-той, той сам. Він також жонатий!“

„Що ти не кажеш!?“ клькнув я на-пів зчудований, на-пів наляканий. „То й сей фантаст помирился з прозою життя?“

„Гм, так,“ відповів Ралевич трохи знеохочений і дуже задумчивий, „коли ти то називаєш бути жонатим; у Дорка оно трохи инакше. Его сунує таке — як би то назвати? примірно, се якось дуже по філістерски, але то чистісінька правда. Дорко від півтора року жонатий, але він і его молода жінка сегодня ще — любовна пара. Він сам так каже: „Оля і я одно, а таки я щасливий, що ми дві особи.“ Розумієш его?“

І ще як я розумів!

„Я цілком добре розумію, що він тим хоче сказати,“ відповів я живо: „мені що найменше здає ся се найліпшим виразом для мого ідеалу сунуєжа.“

Ралевич засміяв ся. „Кілько тобі літ?“ „Тільки, що тобі, як старав-сь ся о Катєрину,“ відповів я, бо Ралевич належав до тих

але й для науки. Хто був членом відділу наук. товариства ім. Шевченка останні три роки, а був ним і п. О. М., той може засвідчити, що все йшло там гармонійно і що в передостатнім відділі навіть пп. Франко і Барвіньський сиділи побіч себе і радили зовсім поважно і спокійно, не вносячи політики в справи товариства. Се мусять п. Барвіньському признати навіть его противники. Коли-ж отже можливо було, що Франко і Барвіньський сиділи цілий рік побіч себе і радили у відділі про справи товариства і науки, то чому-ж не можна-б сподівати ся, що з'їхавшись на день, два чи три, не потрапили-б того самого? Правда, що п. О. М. може вказати на два останні загальні збори наук. товариства як на непохитний доказ вношення політики навіть там, де її не повинно бути, оцінюваня і осуджуваня всего крізь політичні окуляри.

Певно, що ці збори дуже сумне кинули світло на нашу інтелігенцію, але мали хоч би сей негативний результат, що той „анальфаетизм“, який проявив ся у великої частини зібраних з політичним окликом членів товариства, викликав опісля у многих поміж ними певний Katzenjammer, а се причинило ся до певного отверезеня і отямленя. Ми думаємо, що подібні збори і подібні промови не могли-б уже повторити ся, що навіть ті, котрі гляділи на зборах на все крізь політичні окуляри, стали тепер о один досвід багатими.

Така важна хвиля, як столітні роковини українсько-рускої літератури, повинна би троха на висшу нуту настроїти уми руских письменників, як та щоденна мелодія на тему політичну, що нагадує фалшиву катеринку, перед котрою затикає кожний уха. Є багато вельми важних справ, над котрими треба би порадиити ся, а вже сама дискусія може принести чимало хісна. Не хочемо тут розбирати сих справ, які повинні би бути предметом наради, бо до сего ще повернемо небавом, а бажаємо лише сею статьею із свого боку вказати на конечну потребу з'їзду руских письменників і любителів українсько-рускої пись-

менства. Ініціативу до сего нехай би зробило наук. товариство ім. Шевченка. Нехай би з его ініціативи утворив ся окремиї комітет, а до него треба би покликати людей ріжних поглядів політичних, нехай в комітеті виговорять ся і уложать справи так, щоб наради з'їзду вели ся без примішки політичної. Само про себе розуміє ся, що там не повинні належати негатори українсько-рускої слова і письменства, бо хто сего не признає, не може о тім радити і рішати.

Сей комітет, котрий повинен би утворити ся зараз по літніх феріях, мав би заняти ся уложенем програми з'їзду і підготовленем всего того, що мало би причинити ся до здійсненя сеї гадки. Сим поки що кінчимо наші замітки, а при иньшій нагоді повернемо знов до сеї справи з конкретними внесеннями.

НОВИНИ.

Чернівці, дня 16. серпня 1897.

Іменоване. Вахтмайстер жандармерії Антін Лянґ іменований канцелярством при фінансовій дирекції в Чернівцях.

З аспархії. Презенту на прав. парохію в Поянаштапах одержав о. Самуїл Савчук з Молдії.

З нагоди уродин цїсаря відбуде ся в середу в нашій прав. катедрі торжественне богослуженне о 9-ій годині.

Конкурси розписані на посаду суплента класичної філлогії при висшій гімназії в Чернівцях і посаду учителя при 1-кл. народній школі в Плесці з рускою викладовою мовою. На обі посади треба подавати ся до кінця серпня.

Міністер на Буковині. Довідуємо ся, що міністер рільництва ґр. Ледебур приїде в осени на Буковину, щоби бути приєутним при торжественнім отвореню ново основаних рільничих шкіл в Кіцмани і Радівцях.

З черновецького університету. Після виданого тепер каталогу були в посліднім літнім семестрі на черновецькїм університеті 51 звичайних і 2 надзвичайних богословів, 256 зви-

чайних і 16 надзвичайних правників, 24 звичайних і 10 надзвичайних філософів та 10 фармацевтів. Після віроісповіданя було 116 ґр. прав., 3 вірм. прав., 68 рим. кат., 17 ґр. кат., 4 вірм. кат., 10 протестантів, 156 жидів і 1 безконфесійний; після народностей було 192 Німців, 97 Волохів, 30 Русинів, 35 Поляків, 6 Сербів, 4 Чехи, 2 Мадари, 2 Вірмени і 1 Італіанець.

Про концерт академічного хору в Каменці пишуть ось-як:

Зачав ся концерт, славний, багатий програмою, пориваючий. Пятнадцять співаків явило ся на естраді, а „всі разом як один.“ В широких китайкових червоних шараварах, жовті звисаючі пояси, сині обшивані козацькі жупани, все те на причуд красне. А до того ще які хлопці! Отсе один, високий, смаглявий, вус чорний, гладш і бачиш перед собою Петра з „Наталки-Полтавки.“ А сей знов козак хоч куди! здоровий, кремезний — розуміє ся, басом гукає. Мимохіть подумаєш — з бурси утік на Січ, з рясн скочив у козацький жупан. Браві хлопці! Тут і подаю склад артистичної п'ятнадцятки: в тенорі першій співвають пп. Козак, Малащук і Білик; в другім тенорі Кліш, Леґуцький, Бобовник; в першій басі Смолинський, Мартинович, Куніль і Турчманович; в другім басі Яворський, Чичилович і Скобельський; дірігент Генсьоровський, фортепіаніст Людєвич.

Співали „Івана Гуса“, „На музиці“, „Odedeneho prosba“, „Taniec szkieletow“, „Ура у бій“ хором, а „Ой Дніпре“ і „Помарілля“ сольо. А співали так, що кожний з нас радий був слухати і слухати. Кінцеве „Ура у бій“ винало на причуд красно; викінчене було знаменит, а сила голосів, найприроднійше злучене їх, очевидна легкість в crescendo-х, а найбільша вправа в unison-ах — все те зляло ся в один ефект, що чарував і своїх і чужих. Лише мабуть не можна би заспівати.

Розуміє ся, що публіки була така сила, що сая не могла навіть всіх помістити. Було так тісно, що навіть пані мусіли стояти.

Анархісти вислали до бар. Банфіого лист з грїзбами, що чекає его смерть, коли не уступить зі свого становища яко президент міністрів.

Сеніор Францеско Кріспі, б. довголітний голова італійського правительства, стане незадовго на суді. Акт против него уже готовий, хотя парламент ще не рішив о виданю судови бувшого міністра. Головні пункти, за які обвиняють Кріспіого слїдуєчі: Директор больницького відділу неаполітанського банку, Фавілла, розтратив 600 тисяч франків. Призваний до слїдства, він сказав, що більшу часть тих грошей, іменно 406 тисяч лір, він видав Францеску

чудних людей, котрі в товаристві прозаїчним встидають ся свого ідеалізму і радо видають себе за найпоганійших реалістів, хоч ними властиво зовсім не є. Та любов з молодих літ — се доказ, що під мнимою матеріалістичною маскою криє ся шпетісний мов кристаль ідеаліст. Але я перебив голосно мої гадки: „Не говорім тепер о собі. Отже Дорко справді здобув собі щасте? Як-же то стало ся?“

„Та-же ти будеш у него,“ відповів Ралєвич вимінаючо, „то будеш сам видіти і він сам зможе тобі розповісти. Коби лише був до того розположений, бо его жінка саме тепер перебула тяжку слабість і її житю все ще грозить небезпеченство.“

„Чому-ж ти не хочеш розповісти історію Дорка, коли її знаєш?“ спитав ся здивований. „Мене се дуже інтересує — чи може ти о тім сумніваєш ся?“

„Розповісти я можу,“ говорив Ралєвич якось змішаний, „але оно трохи чудне і неімовірне. З таким запалом, як сам Дорко, я тобі сего не розповім.“

„Ех“ лиши всякі вступні промови і зачинай розповідати,“ перебив я ему нетерпеливо. Заразом казав-ем знов пива принести, а Ралєвич підніс шклянку до сонця, дивив ся все ще розсіяно, випив трохи і став розповідати:

„Дорко пізнав ся з Олею у заприязненої родини, і то в такий спосіб, що годі було передвидіти такий конець; а таки судьба обох рі-

шила ся того вечера. Панна Оля не була гарною дівчиною в звичайнім розуміню сего слова. Виразисті сині, а властиво сиві очі, малі рученята, етать струнка, граціозна, уста вузьенькі: се більше-менше всі вишні окраси, якими могла повеличати ся. Дорко прийшов на щасте Олі саме в хвили, коли товариство хотіло сідати до стола.

Гарні панни були вже всі „обсажені“ і так Дорко мусів ледви представлений панні товаришити з почутем, що має лише з примусу удавати приемного товариша. Але коли она червоноючи до него споглянула, уступило его замішане і она не була ему вже чужою. Чому — ба, чому?! Ему здавало ся, що він належить до неї і що его взагалі від неї не можна розлучити. І она почервоніла — як пізнійше сама признала — задля такою самого почутя, котрого встидала ся, бо по тім пізнала, що Дорко їй сподобав ся. Дорко взагалі ще сегодня такий гарний, як давно: він в кождім, хоч як великім товаристві впадає в очі своєю особою. Перше почуте уступило скоро живійшому впадобаню незвичайної товаришки; бо як звичайно товаришене гарним жінчинам доводить до розчарованя, коли они думають, що досить з них гарно причепурити ся і бути вишньою окрасою, і зрештою хотять бавити ся, не причиняючись до того нічим — красу і розум рідко найдеш разом — то з стрункою, живою Олею було противне. — І малі гарні уста зрадили її товаришеви, яка она незвичайна дів-

чина, і він глядів на неї з що-раз більшим уподобанем. Взагалі Оля така сердешна і щира жінщина, — та що то говорити, негарні дівчата. —

Я перебив ему: „Прошу дуже, не філософуй. Ми се вже знаємо. Розповідай без коментарів.“

„Я тобі хотів трохи пояснити,“ відповів він, „але коли не хочеш, то твоя шкода. — Отже Оля причарувала своєю любезністю і цікавою балачкою нашого приятеля так дуже, що коли они встали від стола, перший раз в своїм житю був залюблений по уха; гарний, жінчинами пещений Дорко залюблений в негарну дівчину! Але що найдивнійше, він о всім тім знав, що він без ратунку залюблений в Олю, котру перший раз бачив!“

По вечері слїдували безцеремонні танці при ґрі на піаніні. Оля танцювала дуже легко і граціозно, а се зовсім не зменшало пристрасти Дорка. Річ скінчила ся скоро; коли стояв коло неї, граючись її вахлярем, чули они, як один веселий, старий кавалер розповідав господині дому і иньшим паням, чому він не оженив ся. Его знали як найнепостійнійшого „кібца.“ З сьмішним патосом розповідав він: „Я ідеальний характер і жадаю любви на перший погляд. Я її відчуввав нераз, але не найшов у жінщин.“

Всі сьміяли ся. Очи Олі стрінулись з очима Дорка на хвилю, немов з запитанем.

„Думаєте, що можлива любов на перший погляд?“ спитав тихенько дрожащим голосом;

Крісіюму і его жені донні Лінні. Запитаний судиєю слідчим Крісію об'яснив, що взяв від Фавілі 396 тисяч лір для того, щоби вести виборчу кампанію в 1895 р. Опісля взяті гроші він звернув. В доказ сего Крісію представив фотографічний знімок з квіту з підписом Фавілі: на тім квіті директор банку потверджує отримане гроший, котрі побрав Крісію. Однак Фавілія заперечує отримане гроший; він каже, що Крісію, взявши гроші в 1895 р. для ведення виборів, все стратив на ту кампанію і не вернув ні одного сантима. Що дотичить жени Крісію, то она після власного зізнання взяла у Фавілі 10 тисяч франків, котрі назад віддала. Судия слідчий ствердив факт, що гроші взяті перед 1895 роком, отже употреблені не для виборів. Крім того, Крісію обвиняють о затаєні документів, котрі Фавілія повірив ему і котрі могли розяснити багато дотично діл неаполітанського банку. Своїми адвокатами Крісію вибрав трех бувших міністрів справедливости, Песіна, Воначи і Вілія.

1000-ий член, почавши від нового руського року, вписав ся в суботу дня 14 с. м. до львівської „Просвіти“. Виділ товариства видав поклик до руских Братів і Сестер, щоби хто не є ще членом, вегунав, щоби з кінцем сего року було вписаних найменше два тисячі. Вкладка на рік виносить всего 1 зр. (вишового не платити ся). За тую вкладку дістає член уже даром і з оплатою почти календар і через рік 10 гарних книжочок, все вартости по-над 1½ зр. Друге оголошене видала „Просвіта“ в справі люстрації читалень „Просвіти“ і господарств селянських. Читаємо там: „Люстратор товариства „Просвіти“ п. В. Король перевів в місяцях лютім, марті, квітні, маю, червні і липні 1897го р. люстрацію читалень і господарств селянських, сподучену з викладами і поученнями о справах просвітних, господарских і економічних, в 72 місцевостях, а то: в 15 громадах повіта самбірського, в 6 громадах повіта мостиского, в 4 громадах повіта староміського, в 9 громадах повіта равського, в 13 громадах повіта сокальського, в 16 громадах повіта бобрецкого і в 9 громадах повіта яворівського, при чім було на викладах загально 5.748 слухачів. Мужчин, женщин і дорослої молодіжи, а між ними 86 людей з інтелігенції і 5.662 селян та міщан.

Молоді злодії. В Берліні ставали перед судом тринадцять хлопців у віці 14 до 18 літ під закидом систематичної крадежи. Були то сини з порядних домів, а родичі з болем серця прислухували ся розправі. Доведено тим молодим переступникам, що они систематично обкрадали автомати, виставлені на двірцях залізниць. Суд засудив двох з них, що вже скінчили 18 літ на рік в'язниці, п'ятох на менші кари в'язни-

ці, трем уділив нагани, а трех увільнив. У нас знов автомати окрадають систематично публіку, бо за винешний гріш звичайно не видають обіцяного товару — їх би треба позамикати до Іваної хати.

Середновічні часи „пястука“ в Болгарії ще не перевели ся. Ото Никола Бойчев, увільнений в процесі о замордоване Сімонівни, напастує тепер ціле місто. Веім свідкам, що в процесі зізнавали на его користь — грозить смертю. Один з них — австрійський підданий — вище навіть по тій причині против него жалобу. Никола находит ся вправді під поліційним дозором, але дозір сей є такий, що не можна привязувати до него жадної вартости. Перше, що Никола учинив по оголошеню увільняючого за суду, було се, що приступив до присутного на сали драгомана австро-угорського консуляту і закликав на цілу сали: „Що-ж пане драгомане, сповнили ся ваші бажаня?“ На се відповів ему драгоман, що чоловік, котрий мав безличність заявити публічно, що використовує женщини, — є падишою, котрий заслугує хіба на погороду суєспільности. Коли відтак драгоман опукав сали, жінка засудженого Бойчева вказала на него пальцем, ганьблячи его і прозиваючи австрійським шпіоном і катом. Драгоман не відрік ані слова. — Цікаві собі ті держави балканського півострова; під кінець дев'ятнадцятого століття плюгають ся в очах Європи одна держава за другою.

Бузьки відлітають. Опогди перелетіло величезне стадо бузьків понад Краків на полудне. З того ворожать на вчасну зиму, бо щоби так скоро відлітали бузьки в великім числі, се незвичайний випадок.

Час то гроші. Наші люди кажуть: „Чого не купити, того й не жалувати;“ а що они часу не купують, то й не жадають его, не чіплять ся з часом, бо навіть і не вмють того. В інших краях, у інших народів кажуть, що час то гроші; кожда хвилька то велика сума і для того треба з нею дорожити ся. З часом треба так само рахувати ся, як з грішми, ба ще більше, бо час можна виміняти на гроші, а грішний на час ніхто не виміняє. Часу не купити. То не якась примха, не якась змова, або намова, що робітники в многих краях стали тепер домагати ся обмеження часу роботи (8-годинної праці). Они поміркували ся, що час то гроші і кажуть собі тепер дорого за него платити. Не лиш сама робота поплачує, але й час, бо чим хто довше робить, тим більше зробить, отже й більша належить ся ему заплата за его труд. По містах вже поміркували ся люди і у нас, що то значить час, але по селах его ще мало цінять, легковажать, бо не видять наглядно, як борзо час минає; не вмють его використати, бо не вмють

собі его добре поділити. У нас дуже мало робить ся щось в своїм часі, заедно в тій самій порі; чи година або й день роботи менші або більші, нашим людям про те байдуже, они того не видять, не знають, словом, не знають вартости часу. Значіне і вартість часу може аж той добре зрозуміти, хто має годинник і точно его держить ся. Годинник вводить лад в жите і роботу та учить шанувати час і користати з него. Тому то важна річ, щоби в кожній громаді був громадський годинник і щоби кожний господар мав годинник у себе дома. Годинники нині зовсім не дорога річ і легко о них постарати ся. Як би то красно було, як би у нас в кожній громаді був громадський годинник, котрий би в громаді вводив лад і порядок. Такий годинник був би також окрасою села і того будинку, на котрім би его уставлено. А де-ж найліпше і найкрасше міг би годинник бути уміщений, як не на церкві? В теперішних часах ставити ся у нас багато мурованих церков по селах; як би то красно було, коли би на мурованій церкві був також уставлений вежовий годинник. Будинок церковний став би ся тогди ще красший виглядом, ще важливіший своїм значінем в селі. Уставлене годинника на церкві не прийшло би навіть так дуже трудно і дорого; треба би лиш на то памятати при будові мурованої церкви, щоби на ній зробити і приміщення на годинник. Ще легше кождому господареві постарати ся о годинник. Нині можна дуже добрий, великий годинник дістати за пару ринських. Користь з такого годинника була би велика; господар і его челядь, дивлячись заедно на него і впорядкуючи всю роботу після него, аж тогди пізнали би, що час то гроші.

Нешасливий випадок. В Боянях обходив ся 18-літний паробок Дмитро Гарасим так неосторожно з косяю, що нею тяжко ранив ся і серед страшних мук помер того самого дня.

Дрібні вісті. В Перемишлі кинула ся з вікна на брук 83-літня старуха Віклерова і погинула на місці. Убила ся з жалю за сином і внуком, котрих недавно поховала. — У Львові помер опогді на головнім двірці якийсь жид з провінції. Недужий їхав мабуть до лікаря та не доїхав. — При військових вправах під Красним Селом коло Петербурга експльодував гранат, при чім погіб один жовнір на місці, а два тяжко ранені. — В Пананга в Іспанії зворохобили ся арештанти одної в'язниці, так що вівзане войско застрілило 73 ворохобників, а багато ранено. З сторони війська згинуло 2 людей. — В Вайскірхен помер в трагічний спосіб Франц Голуб, майор 83 п. и., дуже здібний офіцер штабовий. На проході укусила его муха в лице. Голуб не хотів рани лічити, наступило зажажене крові, і по кількох днях помер.

притім схилив ся до неї, взяв її малу ручку і держав її в своїй. „Перше я з того сьміяв ся, сегодня вірю в те. Чи ви так само вірите, як я, панно Олю?“

Она справді мусіла бути незвичайною дівчиною. Кожда иньша на її місці була би виміняючо зажартувала, сказала кілька фраз, зробила не дуже то мудру міну, — але Оля підвела свої очи до чужого мужчини і сказала просто: „Вірю!“

„Давно?“ спитав він зворушений. „Чи може від сегодня?“

„Від сегодня,“ відповіла ледви чутно. В тій хвили они вже знали, що їх лише смерть може розлучити.

„Чи знаєте, панно Олю, що я вас люблю?“ питав він дальше, скоро, нетерпеливо, цілком той фантаст, яким ми его тяммо, і все старав ся дивитись їй в очи.

„Знаю.“

„І ви будете моею; я мушу мати певність, аби мене в ночі далеко від вас не мучили сумніви.“

Она осьміхнула ся і нараз сильно стиснула его руку. „Я прецінь вас також люблю,“ сказала лагідно; „тим я належу вже до вас. Буду ваша, коли хочете, на завсїгди. Ніколи не буду другого любити, хоч би вас сегодня бачила-м у послідне.“ Мабуть щось з того, що ми у фантазиях Дорка звали демонічним і від чого годі нам було увільнити ся, перейшло також на ту

зрештою спокійну, лагідну дівчину, бо Дорко запевняв нас, що она ті рішучі слова сказала не вагаючись ні крихітку, і поки они розпрощали ся, мусіла ему кілька разів обіцати, що їх весіле відбуде ся скоро. І так стало ся. Весіле відбуло ся так скоро по заручинах, як на се взагалі закони позваляють. Тоді багато о тім говорили, але-ж его знали, того гарного фактаста з его чудними ідеями. Все відповідало его вдачі.

„А суруже?“ спитав я з сумнівом; „чи сповнили ся его надії?“

„Так, сказав би-м навіть: ще більше!“ відповів Ралевиц. „Ти потребуєш лише схопити скорий погляд, який Оля кине скрито своему чоловікови в чужім товаристві, блеск її очей, коли він говорить.“ Потребуєш лише раз видіти, як она тулячись сердечно до него іде улицею. Я сам спостеріг, що они, хоч зрештою нічим не відрізняли ся від інших людей, звертали на себе увагу всіх перехожих. Коли я Дорка на се зробив уважним, він лише замтив: „Чого-ж люди так дуже дивують ся двом щасливим!“ І він мав рацію. Загальну увагу на них звертав той вираз повного задоволення з себе, маловажаєня всего иньшого, факт, що одно бачило лише другого, а все решта для них не існувало.

„І так они вже півтора року живуть?“ спитав я.

„Так. Медовий час повинен би вже давно минути. Але їх щасте може лише смерть змінити, ко-

ли се взагалі можливе. Хто знає тих двоє щасливих людей, той знає також, що одно без другого не може жити.“

В тій хвили увійшов до реставрації знакомий Ралевица. Він виглядав блідий і збентежений, — а мені від мимовільного здогаду аж мороз по тілі пішов. Майже не кланяючись, він вимовив слова: „Я — приходжу від Дорка — подумайте — собі...“

Сльози покотили ся по его щоках і він не міг дальше говорити. Ми зі страхом глянули на него. Я перший спроміг ся спитати: „Оля вмерла?“

Чужий мужчина, котрого я передше ніколи не бачив, здогадував ся мабуть з моїх слів, що я покійну і її історію знав; він вхонив мою руку і стиснув її судорожно. Ніколи не забуду виразу его лица: слъзи котили ся з его очей, але ані один мушкул в лиці не ворухнувся. Він був сильний, статочний мужчина; его плач мене боляв. Невисказаний жаль над недолею людей огорнув мене. „Ми не для — щастя,“ подумав я знов, і знов, і все наново повтаряв собі її слова — тисячу разів... а може я се вимовив голосно? Ралевиц і его приятель притакнули мені мовчки. Мені страшно стало перед — як то в старині звали — заздросстю богів.

(Коментар буде).

